

ҲАМИД ОЛИМЖОН

ОЙГУЛ БИЛАН БАХТИЁР

ТОШКЕНТ — «ЮЛДУЗЧА» — 1988

I Болалик кунларимда,
Уйқусиз тундаримда,
Кўп эртақ эшитгандим,
Сўйлаб берарди бувим.
Эсимда ўша дамлар:
Ўзи учар гиламлар,
Тоҳир-Зухра, Ёрилтош,
Ойни уялтирган қош,
Ўт боғлаган қанотлар,
Беқанот учган отлар,

Бахтиёр билан Ойгул,
Қиз бўлиб очилган гул,
Сўйлагувчи деворлар,
Бола бўп қолган чоллар...
Бувимнинг ҳар қиссаси,
Ҳар бир қилган ҳиссаси
Фикримни тортар эди,
Ҳавасим ортар эди.
Тинглар эдим бетиним,
Узун тунлар ётиб жим,

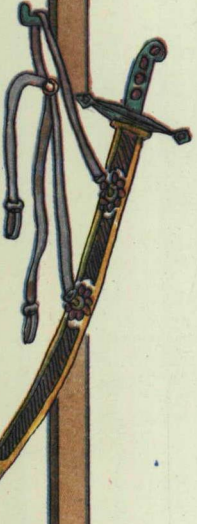
Сеза олардим кучин,
Кўпи ёлгон, кўпи чин.
Аммо, Ойгул-Бахтиёр
Эртагини, у такрор
Қилар эди ҳар кечин.

II Жамбил деган томонда,
Жуда қадим замонда,
Қуллар исён қилдилар,
Жангга кириб қўшинлар,
Урушиб ою кунлар,
Дунёни қон қилдилар.
Тинчлик тугаб оч элда,
Мамлакат қолди селда.
Даҳшат ичра ёниб хон,
Ҳар томон қилди фармон.
Тўхтамай довул қоқди,
Майдонларга ўт ёқди.
Ўз ҳолига қилиб ор,
Тикиб қатор-қатор дор,
Кўзларига тўлиб қон,
Замбараклар бўшатди,
Тани заҳарга ботди.
Жамбил эли кўп замон
Тўполон бўлиб ётди.
Бир ғазаб ичра жони,
Жамбилнинг золим хони
Кечар элнинг қонида,
Қалбида зўр тугунлар.
Қулларнинг исёнида
Ўтарди ою кунлар.
Қонга ғарқ бўлиб тунлар,
Чайқар оғриқ бошини,

Очлар тўкиб ёшини
Олишарди куну тун;
Яланғочлар ҳам бутун
Берарди майдонда жон —
Талаб қилиб ҳақ ва нон,
Асло қўрқмай ўлимдан;
Ўч оларди зулмдан;
Сира қилмай андиша
Чопарди қўлда теша.
Бирови ушлаб косов,
Саваларди келса ёв.
Болтаси бор бирининг —
Ўлим келмас унга тенг.
Агар дуч келса шу чоқ,
Ағдарарди бўлса тоғ.
Чўри бўлган отинлар,
Қул аталган хотинлар,
Кумушдай оппоқ соқол
Кўкрагини босган чол,
Ёш гўдаклар, жувонлар,
Навқирон паҳлавонлар
Жон оларди бериб жон.
Ва қанча-қанча қурбон
Ётар эди қоқ ерда,
Танлари бурда-бурда,
Ўтиб юзлаб-минглаб йил,
Бундай тарихни Жамбил
Кўрмаганди умрда...

III Исёнчи кекса Дархон
Қулларга бошлиқ эди.
Қизи Ойгул ютар қон,
Кўзлари ёшли эди.

Ота-бола икковлон
 Қуллар учун бериб жон,
 Хонни ўлдирмоқ учун,
 Кўтариб элнинг кучин
 Кезардилар исёнда,
 Минг алам, минг фиғонда,
 Исён бостирилган кун,
 Дархонни қилиб тутқун
 Саройга келтирдилар,
 Ясов тортиб қўшинлар,
 Савлат билан турдилар.
 Сўнг золим хонга улар
 Танитдилар Дархонни:
 «Шу бошлаган исёни,
 Шудир Дархоннинг ўзи,
 Мана бу Ойгул қизи...»
 Тикиларди золим хон.
 Тикилар эди Дархон,
 Ёндиргудай жаҳонни,
 Қул қилғудай ҳар жонни
 Ўт бор эди кўзида,
 Зўр талваса юзида,
 Ва хон ташлаб кўз қирин
 Сўради бирин-бирин:
 «Қани, сўйлагил, Дархон,
 Не фойда берди исён?
 Кимлар ўлди, ким омон?»
 Дархон сўз бошлаб деди:
 «Мен ва қизимдан бошқа
 Ўлмаган қул қолмади,
 Кириб шунчалик ёшга
 Кўрмовдим шунча қонни,
 Шунча зору фиғонни.

Эл хону монин буткул
 Сен ўт ёқиб этдинг кул.
 Жамбил эди бир бўстон,
 Қилдинг уни гўристон.
 Сендай қонхўр золимдан
 Қолмасин деб бирор зот,
 Бош кўтардик, зулмдан
 Бўлмоқчи эдик озод.
 Лекин бу гал бўлмади,
 Аммо тилак ўлмади:
 Бир кун сани йиқармиз
 Ва қабрга тиқармиз».

Хон қовоғини уйди,
 Булутлар ёмғир қуйди.
 Яланғочлаб қилични
 Қулнинг бўйнига солди:
 Боши кетган қуш каби
 Дархон типирлаб қолди,
 Ерлар қонга бўялди.

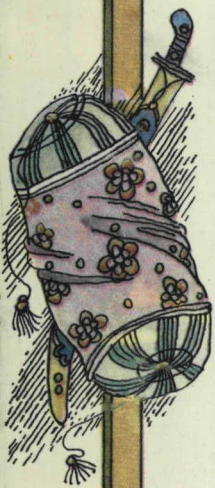
IV Имо қилди золим хон,
 Сарой бўш қолди шу он.
 Қулнинг гўзал қизига
 Яқин келди, юзига
 Ўлгундайин тикилди.
 Қизнинг олдида бу хирс
 Кўрсатиб ёввойи ҳирс
 Ерга қадар букилди,
 Кўзида ҳийла кулди:
 «Чўри қиз, энди менга
 Хотин бўлурсан», деди.
 «Ҳашаматли саройда
 Отин бўлурсан», деди.

Қиз живирлаб бадани —
 «Севмайман, — деди, — сани
 Йўқ. Бўлмасман, ўйлама.
 Бундай сўзни сўйлама.
 Сен отамдан айирдинг,
 Қанотимни қайирдинг.
 Қўзғолон қилиб ўлган
 Шунча қуллар номидан
 Нафратим бордир санга.
 Ўзинг ўйлаб кўр танга:
 Сен одам эмас-ку сан,
 Ҳайвондан ҳам паст-ку сан.
 Хотин бўлмасман асло,
 Келса бошимга бало,
 Уни сендан кўрарман,
 Доим қарғаб юрарман.
 Тақдирим ёр бўлса-ю,
 Фурдат қулай келса-ю,
 Сени агар ўлдирсам,
 Таниннга ханжар урсам,
 Дунёда энг бахтиёр
 Одам бўлардим номдор».
 Золим хон хўп тутақди,
 Ғазаб ўтида оқди.
 Кутуриб қаҳри келди,
 Илондай заҳри келди.
 Жаҳлига чидолмайин,
 Ҳеч сўз дея олмайин,
 Жаллодларни чақириб,
 Йиртқичларча бақириб,
 Ундан ўчини олди,
 Қизни зиндонга солди,
 Бир ёмон ўйга толди.

V Золим хон саройида
 Кекса бир қул бор эди.
 Куни ўтар қайғуда,
 Ҳар нарсадан хор эди.
 Уни дердилар Тарлон.
 Ўлдирилганда Дархон
 Тоқати ҳеч қолмади,
 Асло чидай олмади.
 У қайнаган қонини,
 Фарёд чеккан жонини
 Қўймоққа топмади жой,
 Хира бўлди кўкда ой,
 У гўё бир буюк тоғ —
 Юзида минг йиллик доғ.
 Чунки зиндон тагига
 Ташланган бизнинг Ойгул,
 Ғаш солар юрагига,
 Азоблар уни буткул.
 Бу золим хон Ойгулни
 Ўлдирар деб албатта,
 Қайғуси эди катта.
 Ахир у топди йўлни:
 Уйқуга кетганда хон,
 Ойгулни қутқармоққа
 Қаттиқ қасд қилиб Тарлон
 Йўл солди зиндон ёққа.

VI Борди-ю, арқон солди,
 У зим-зиё чуқурдан,
 Қабрдай қўрқинч ўрдан
 Ойгулни тортиб олди.
 Бутун атроф қоп-қора,
 Шундай мудҳиш тун ора

Ойгул билан қул Тарлон
 Бўдилар йўлга равон.
 Иккови ҳам жим эди,
 Ахири Тарлон деди:
 «Қизим, сени зolim хон
 Улдиражак беомон.
 Мен сени қутқармоққа
 Олиб келдим буёққа
 Фақат не ҳам қилардим,
 Нима қила билардим?
 Мен ҳам қулман, қанотим
 Сеникидай қирқилган,
 Менга ҳам ўша зolim
 Қилар ишини қилган,
 Шунинг учун ўч олиб
 Бу ишини бузаман.
 Сени сандиққа солиб
 Дарёга оқизаман.
 Агар ўлмасанг, биров
 Сув бўйида қилиб ов
 Сенга дуч келиб қолур,
 Сувдан чиқариб олур.
 Бир кунингни кўрарсан,
 Уйнаб-кулиб юрарсан!»
 Азоб ичра ёнар жон,
 Қора кунда қул Тарлон
 Қизга қайғудош келди;
 Ғамига йўлдош келди.
 Қони қочиб юзидан,
 Қизнинг қора кўзидан
 Ёмғир каби ёш келди.
 Секин тушди сандиққа,
 Сандиқ ҳам тикқа-тикқа—

Бўлиб Ойгулни олди —
 Хипча бели буралди.
 Тарлон яна нон солди.
 Нон демаки, жон солди.
 Атрофга кўз ташлади,
 Сандиқни дарё томон
 Сўнгра судрай бошлади.
 Уйқуда эди ҳар ён,
 Сувга ташлади уни.
 Ойгул ҳам оқиб кетди
 Ва қулнинг юрагини
 Ут бўлиб ёқиб кетди,
 Бир чақмоқ чақиб кетди.

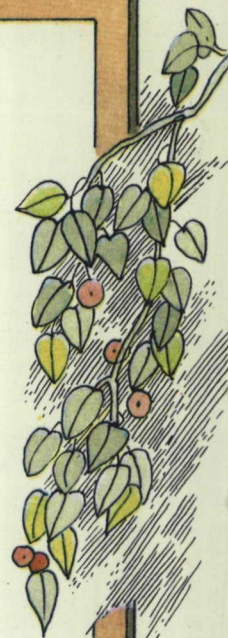
VII Уйқудан уйғониб хон
 Ойгулни сўрамади.
 Зиндонга ташланган жон
 Не бўлди ҳам демади.
 Ичдан севиниб Тарлон
 Юраркан у ён-бу ён,
 Ҳеч нарсдан беҳабар
 Кўзи кўр, қулоғи кар
 Бўлиб кўринар эди;
 Тинмай уринар эди,
 Тинчлик эди саройда,
 Қиз бўлса катта сойда,
 Сув юзида бетиним
 Оқиб борар эди жим.
 Ойгул шу ҳолда уч ой
 Муттасил оқиб борди.
 Қанча дара, қанча сой,
 Уни узатиб қолди.
 Лекин ҳеч ким тутмади,

Ҳеч бир савдо ўтмади.
 Ва фақат тугаб нони,
 Пича қийналди жони.
 Ўртаниб аламидан,
 Шу ҳолда кетиб борди.
 Ахири Журжон деган
 Бир юртга етиб борди.

VIII Журжоннинг даласида,
 Дарёнинг ёқасида
 Бир чол ўтин терарди,
 Доим шунда юрарди.
 У бир кун жуда ҳорди:
 Озгина тин олгали,
 Бир оз эркин қолгали
 Дарё лабига борди.
 Ва шу чоқда қари чол
 Бир нарса кўриб қолди.
 Ҳовлиқиб бўлди хушқол,
 Қаққайиб туриб қолди,
 У йўқ эди ўзида:
 Бир сандиқ сув юзида
 Лопиллаб келар эди,
 Тўлқинда елар эди.
 Олмайин икки кўзин,
 Ечина солиб дарҳол
 Сандиқ кетидан ўзин
 Дарёга ташлади чол.
 Бирпасда тутиб олди,
 Қирғоқ сари чиқарди.
 Сандиқни очмоқ учун
 Сарф этди бутун кучин.
 Сира оча олмади,

Тоқати ҳеч қолмади.
 Энг сўнгра ўроқ солди,
 Тешди-ю, ҳайрон қолди:
 Эски сандиқ ичида
 Бир қиз кўринар эди.
 Унда қийналиб жуда
 Ҳадеб уринар эди.
 Содданинг тили қотди.
 У ўзини йўқотди,
 Оғир бир ўйга ботди:
 «Эҳтимолки, бу қиз бир
 Савдогарнинг қизидир.
 Эҳтимолки, бир суқсур,
 Бир парининг ўзидир.
 Чўкиб балки кемаси,
 Бу қиз кетгандир оқиб,
 Дарё бўйлаб улақиб;
 Эҳтимол, бир онаси
 Қолгандир бағрин ёқиб»,
 «Сўйласанг-чи, ҳой, одам,
 Нега ҳеч урмайсан дам?»
 Дея чол қизга айтди.
 Ойгулдан жавоб қайтди:
 «Агар сандиқни ёрсанг,
 Омон-эсон чиқарсанг,
 Сенинг қизинг бўлурман,
 Жуда ҳам бой қилурман».
 Ташвишга солиб бу ҳол
 Жуда ҳайрон қолди чол.
 Лекин ҳеч ишонмади,
 Кўнгли гапга қонмади.
 «Эл олдида очай, — деб,
 Ёмон бўлса қочай», — деб

Сандиқни кўнгли содда,
Бозорга олиб кетди,
Кун бўйи терган ҳамма
Ўтини қолиб кетди.

IX Бозорда қари чолни
Ўғри дея тутдилар.
Ура-сура шўрликни
Подшо сари элтдилар.
Подшо ҳам ғазаб билан
«Бу нима?» деб сўради.
Соқчилар бир гап билан
Атрофини ўради.
Чолнинг тили тутилди,
Қўрқди, ўпқаси тўлди,
Секин: «Билмайман», деди
Бўздай оқарган эди.
Сўнг подшо қиличини
Яланғочлаб бир солди,
Бечора чолнинг тани
Шу он бекалла қолди,
Қўшинлар питирлашиб
Сандиқни тез очдилар,
Жонли бир нарса кўриб
Тура-тура қочдилар,
Сандиқдан бир жонивор
Қоматини кўтарди,
Чинордайин бўйи бор,
Одамга ўхшар эди...

X Ойгул туриши билан
Сарой чарақлаб кетди,
Ҳаммаёқ бўлиб равшан,

Уйлар ярақлаб кетди.
Ой деганда юзи бор,
Кун деганда кўзи бор,
Бир гўзал қиз қаршида,
Бебаҳо эди жуда.
Қалдирғоч қошларидан,
Тўниб қарашларидан
Ҳаёт сочилар эди,
Гуллар очилар эди.
Подшонинг ақли шошди,
Ўт ичида туташди.
Ҳар томонга югурди,
Дам ўтирди, дам турди.
Бундай гўзал юлдузни,
Бунчалик барно қизни
Асло кўрмаган эди,
Ишрат сурмаган эди.
У чандон яқин келиб,
Еб қўйгудай тикилиб:
«Сен менга теккин», деди...
Қиз ундан жирканарди,
Ичи ўтда ёнарди,
Подшодан қиларди ор,
Ўзини сезарди хор.
Ишлатиб у бир ҳийла,
Топиб қулай васила,
Кетмакка қилди қарор:
«Майли, тегайин сенга,
Бунинг учун сен менга
Қирқ кун муҳлат бергайсан
Озгина тин бергайсан,
Жуда ҳам ҳолдан оздим,
Сандиқда ўлаёзим!»

Подшо сира кўнади,
 Қиз дегани унади,
 Ахири қиз уч кунга
 Қўй деб ёлворди унга.
 Ҳамон бўлмади рози:
 «Барча тошу тарози
 Бир кунга чидай олур,
 Ўйнаб ғаминг тарқалур,
 Сўнгра тўйни қилурмиз,
 Эру хотин бўлурмиз».
 Қиз гўё кўнган каби
 Подшога индамади.
 Подшо ҳам қизга энди
 Ҳеч бир нарса демади.
 Қўшилиб қирқ қизларга
 Ойгул ташқари чиқди,
 Кўзи тўниб бўзларга,
 Шўрликни қайғу йиқди.

Ичидан ёна-ёна
 Чўмилмоқни баҳона—
 Қилиб, Ойгул қизларни
 Дарёга олиб борди.
 Қирқ қизлар бирин-бирин
 Ечина бошлар экан,
 Айтиб бир-бирин сирин
 Пичинглар ташлар экан,
 Юзи гул, сочи сунбул —
 Бизнинг қайғули Ойгул
 Бир оз ўйлаб турди-да,
 Кўзини чирт юмди-да,
 Ўзини сувга отди;
 Шу ондаёқ у ботди.

Ойгулни Жайхун балиқ
 Олди-ю, ютиб кетди,
 Томоғидан қилчалик
 Оп-осон ўтиб кетди.
 Қирқ қизлар саросима —
 Чувиллашиб қолдилар:
 «Нима гап, нима, нима?»
 Дея шовқин солдилар.
 Ҳаммалари ноилож.
 Баъзилари яланғоч
 Саройга югурдилар.
 Ва подшога билдириб
 Дириллашиб турдилар.
 Подшо ҳам чаппар уриб
 Дарёга чопиб борди.
 Зир югуриб ахтарди.
 Лекин унда кимса йўқ,
 Дарё ҳам силлиқ-силлиқ
 Ҳар кунгидай бетиним
 Оқиб борар эди жим,
 Подшо эди хўп нолон,
 Нима учун бир кунга
 Муҳлат бердим деб унга
 Ўлгудайин пушаймон.
 Ичини ит тирнади,
 Зиёда бўлиб дарди,
 Ер ва кўкни у яниб,
 Ўз ўтига ўртаниб,
 Юриб қизни ахтарди.

XI Гўзал юрт Сусамбилда
 Бир подачи бор эди.
 У машҳур эди элда,

1988 | ГБ УЗССР

А

3594

Номи Бахтиёр эди.
 Гўзал эди ва чинор
 Қоматига эди зор.
 Қўкраклари бутун бир
 Офтобни яширарди.
 Танларида бир умр
 Ўт ловиллаб турарди.
 Қиличдай ўткир эди,
 Рустам каби зўр эди.
 Аммо элда хор эди,
 Камбағал, ночор эди.
 У доим боқиб пода
 Юрар эди саҳрода.
 Чўлларда яшар эди,
 Қирлардан ошар эди.
 Қалбида минг турли доғ,
 Кўзёши булоғ-булоғ,
 Сув ёқалаб бораркан,
 Ҳар томонга қараркан,
 Балиқ овлаб дарёда
 Юрганларга йўлиқди.
 Шу чоқда унинг содда
 Кўнгли бир оз тўлиқди:
 «Жиндай нон борми?» деди
 Балиқчи танги эди:
 «Йўқдир берар нонимиз,
 Лекин куяр жонимиз.
 Майли, шу сафар тўрга
 Чиққанин ол ўзингга.
 Узун умринг бор бўлсин,
 Бола, бахтинг ёр бўлсин».
 Рози бўлди Бахтиёр
 Ва толеига шу бор

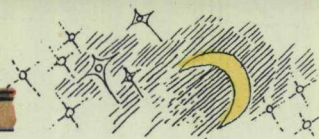
Жайхун илиниб қолди,
 Улкан балиқни олди,
 Икки ҳўкизга ортиб,
 Олдиндан ўзи тортиб,
 Уйга томон йўл солди.
 Балиқчи кулиб қолди.
 Ҳовлиқиб толиб келди,
 Уйига олиб келди.

XII «Ота», деди у дарҳол,
 Ҳозир бўлди қари чол.
 Ва ота-бола икков
 Балиққа солдилар дов.
 Отаси пичоқ олди,
 Ўғли ойболта солди.
 Балиқ қорнин ёрганда,
 Пичоқ белга борганда
 Чол бирдан чўчиб қочди,
 Бахтиёр ғазаб сочди.
 Балиқ қорнида шу он
 Тебраниб у ён-бу ён,
 Ойгул кўзини очди.
 Ва Бахтиёрни кўрди,
 Бошига қон югурди.
 Қора кўзлари ёниб,
 Бир муҳаббат уйғониб
 Қалби жизиллаб қолди,
 Қизарди, бегап қолди.
 Танасини қуршаб ўт,
 Қип-қизил, мисли ёқут,
 Титрагувчи лаб қолди.
 Ҳайронликда кўп замон,
 Жим қолдилар учовлон.

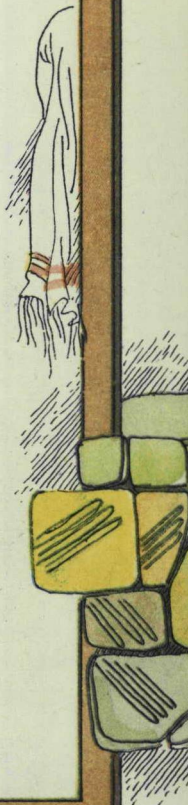

Охирида қиз туриб
Уларга таъзим қилди,
Чолга қараб эгилди.
Улар яқин келдилар,
Ким эканин билдилар.
Ойгул: «Нон борми?» деди
Подачи танти эди:
«Нонимиз йўқдир билсанг,
Озгина сабр қилсанг,
Балиқни пиширармиз.
Биргалашиб еяремиз».
Ойгул унга, хўп, деди.
Чолга гапи кўп эди:
«Ота, қабул қилсангиз,
Ўғлингизга тегайин.
Сиз ҳар нарса десангиз,
Мен бўйнимни эгайин».
Чол довдираб ҳангу манг,
Жавобига қолди танг:
«Қизим, бизда ҳеч пул йўқ
Молю дунё буткул йўқ.
Қандайин тўй қиламиз?
Сени нима биламиз?»
«Мен дунё сўрамайман,
Бой одамга бормайман.
Сиз хоҳласангиз агар,
Бошингизга тўкай зар...»
Чол рози бўлган каби
Ҳеч бир нарса демади.
Бахтиёрнинг юраги
Гупиллаб урар эди.
Бу ажиб учрашувдан
Барча хурсанд эдилар.

Жайхунни қайноқ сувдан
Олиб бирга едилар.
Кеч ҳам кирди. Дала, чўл
Туманга ботди, буткул,
Чол дарров чўкиб ётди,

XIII Бахтиёр билан Ойгул
Сухбатида тонг отди.
Қулларнинг исёнидан,
Ўлганларнинг қонидан,
Отаси солган фироқ
Бағрини ёққанини,
Сўзлаб чиқди у узоқ
Сандиқда оққанини.
Сўзлади золим хондан,
Эртақ айтди Журжондан,
Балиққа ютилганин,
Тўрларга тутилганин,
Молю дунёни демай,
Подшоларни хоҳламай,
Подачини деганин.
Узоқ элдан келганин,
Сўзлаб ўлтирди Ойгул
Очилиб мисоли гул,
Шодлигидан Бахтиёр
Қарарди такрор-такрор.

XIV Ойгул дарёда балиқ
Қорнида ётганида,
Икки катта ҳалқалик
Гавҳар топувди унда,
Қадрини билган эди,
Эҳтиёт қилган эди.

Тонгда у йўқлаб чолни,
Арз этди ушбу ҳолни.
Чол ўзини унутди,
Ойгул гавҳарни тутди:

«Мана бунинг бирини
Бозорга сотиб келинг,
Билиб унинг сирини,
Олтинга ботиб келинг».
У бозорга жўнади.
Юрса йўли унади.
Чол ушлаганча гавҳар
Бозорда юрар экан,
Харидор сўрар экан,
Битта катта савдогар
Хабардор бўлиб қолди,
Чолга ёпишиб олди,
Гавҳарга чангал солди.
Бир сандиқ олтин бериб,
Чолни жўнатиб қолди.
У ҳам тезгина эриб
Сусамбилга йўл олди.
Лекин уста савдогар
Деяр эди ҳар сафар:
«Бахтим ёр бўлиб агар
Яна битта шундақа
Тополса эдим ҳалқа,
Етти иқлимнинг божи,
Божи билан хирожи,
Қимматига сотардим.
Бир умр еб ётардим».
Шунинг учун кўп хижил
Кезар эди элма-эл.

XV Яна кунлардан бир кун
Ойгул чолни чақирди.
Тағин бир ҳалқа берди.
Чол ўзида йўқ бутун,
Бозор томон югурди.
Дуч келиб у савдогар
Яна сўради гавҳар.
Чол бор деди, у бу бор
Эди жазман харидор.
Чолни қўймай ҳолига,
Олиб чиқиб холига,
Икки сандиқ олтинни
Нақд бериб олди уни.
Олтинни отга ортиб,
Ўзи кучаниб тортиб,
Сусамбилга бошлади,
Девдай қадам ташлади.
Олтинларнинг барини,
Тўплаб, ёшу қарини
Чақириб гўзал Ойгул,
Яшнаб мисоли бир гул,
Бахтиёри ёнида,
Оташ ёниб қонида,
Каттакон кенгаш очди,
Лабларидан дур сочди.
Сусамбил тарихидан,
Эзилганлар ҳолидан,
Подшоларнинг зулмидан,
Хўжаларнинг молидан
Сўзлади жуда узоқ.
Охири деди: «Бироқ,
Бу ҳол узоққа кетмас,
Орзулар беиз битмас,

Сусамбилда биз янги,
 Бир дунё қурмоқчимиз.
 Ҳар камбағал кўмакчи
 Бўлсин содиқ соқчимиз.
 Бундай бир юртни фақат
 Эзилганлар қурурлар.
 Сўнг улар қават-қават
 Соз уйларда турурлар».

Бу сўз ёшу қарига
 Мос бўлиб тушди жуда.
 Эртаси тўда-тўда,
 Гурас-гурас бўлиб эл,
 Кела берди боғлаб бел.
 Хотинлар, ёш болалар,
 Барча амма-холалар
 Кела бердилар ишга.
 Ойгул янги турмушга
 Бошлаб, ошу нон берди.
 Жонсизларга жон берди.
 Етимларга парвариш,
 Есирларга ҳақ ва иш;
 Болаларга саройлар, —
 Гўзал, озода жойлар.
 Ҳар қадамда бир бўстон,
 Ҳар ерда бир гулистон.
 Эллар учун чаман боғ,
 Ҳар ерда қайнар булоқ,
 Бино қилди кунма-кун,
 Ҳар кун бир гўзал якун,
 Жиндай фурсат ичида,
 Куннинг эрта-кечида,
 Ҳар ёндан ела бериб
 Эл чуваб кела бериб,

Миллион одам тўпланди,
 Борган сари кўпланди.
 Камбағал ва қулларнинг
 Жонидан севган ери.
 Сусамбил жаннатга тенг
 Ўлка бўлди охири.
 Озод эди бунда иш:
 Бу ўлкада ҳар емиш.
 Оғочларда пишарди,
 Танларга яқин қуёш,
 Болаларга уст-бош
 Гулзорда етишарди.

XVI Ой деганда юзи бор,
 Кун деганда кўзи бор,
 Гўзал, доно Ойгулни, —
 Бу барно баҳор гулни
 Эл севар эди жондан.
 Ойгул ҳимоясида,
 Бахтиёр соясида
 Сусамбилда эркин, шод,
 Яшар эди халойиқ.
 Уни бутун одамзод
 Хаёл қилишга лойиқ.
 Ойгул ўз ўлкасини
 Сақларди тинч, саранжом,
 Соқчилар севиб уни
 Керак бўлса берар жон.

XVII Сусамбил соқчилари
 Чегарада бир қари
 Чолни тутиб олдилар
 Ва шубҳада қолдилар.

Қаландарга ўшарди,
 Лекин ёмон юрарди.
 Хўп қора эди ичи.
 Қаландар кийимида
 Бўлса ҳамки, қиличи
 Кўринарди шимида.
 Уни маҳкам тутдилар,
 Ойгул сари элтдилар,
 Ойгул билан Бахтиёр
 Адолат айлаб шиор
 Қилдилар уни сўроқ,
 Подшолардан яхшироқ.
 Ул ҳам секин Журжонда
 Зўр подшо эканини.
 Сўзлаб берди ва қонда
 Етилиб ўганини.
 Сўнгра арзи ҳолини,
 Бошлади саволини.
 Чол кўп нарса ўйлади:
 Қўлга тушдим тайин, деб,
 Ойгулни алдайин деб,
 Фақат ёлғон сўйлади,
 У дедик: «Бир кунга
 Муҳлат олган ёримни
 Қўлдан бердим ва унга
 Қурбон қилдим боримни.
 Ерга отдим торимни,
 Тутақтириб зоримни,
 Мисоли бир қаландар
 Излаб келдим дарбадар.
 Сен мени демасмисан?
 Ойгулим эмасмисан?»
 Кўзида ҳийла кулди

Ва ёлғондан букилди.
 Халойиқ шу аснода
 Йиғилиб тўда-тўда
 Тўпланиб қолган эди.
 Подшо кўзи қон эди.
 Шунда чиройли Ойгул,
 Яшнаб мисоли бир гул,
 Уни бир сўроқ қилди,
 Тарашадай қоқ қилди:
 «Неча хотинингиз бор?
 Ростини айтинг, зинҳор?»
 «Қирқ хотин бордир менда» —
 Деди беор, шарманда.
 Эл қаҳ-қаҳлаб юборди.
 Золим подшо шу дамда
 Фикрини қонга қорди.
 Қиличини чиқарди,
 Ойгулга қараб борди.
 Аммо халойиқ шу дам
 Уни тутдилар бардам.
 Утмасдан жиндайин зум
 Оғзига тикдилар қум.
 Золим подшо шу замон
 Қабрга бўлди меҳмон.

XVIII Ойгул кўнгли беғубор
 Хурликни айлаб шиор,
 Ҳам йўлдоши, ҳам ёри,
 Ёнида Бахтиёри,
 Яшаркан Сусамбилда,
 Қайғу йўқ экан дилда,
 Жамбилни ўйлар эди.
 Қул чолни сўйлар эди.

Қулларнинг қасосини
 Олурман деб аҳд қилган,
 Хонликнинг асосини
 Бузурман деб жаҳд қилган
 Исён қучоғидаги
 Чоғларини эсларди.
 Гуноҳсиз қалбидаги
 Доғларини эсларди.
 Зиёда бўлиб дарди
 Кўз олдидан ўтарди:
 Оч қулларнинг исёни,
 Жамбилнинг қонхўр хони,
 Отасининг қиличда
 Тирқираб қолган қони.
 Кўкка чиқиб фиғони
 Ўтдай тутатиб ичда...
 Энг сўнг Ойгул, Бахтиёр
 Қилдилар шундай қарор.
 «Жамбилга ўт очамиз,
 Хоннинг қонин сочамиз».

XIX Ойгул туриб эрта тонг
 Қўшинларга урди бонг.
 Соқчиларни уйғотди,
 Бошлиқларга сўз қотди.
 Қуролларни олдирди,
 Карнай-сурнай чалдирди.
 Бир нафасда қўшинлар
 Саф тортиб йиғилдилар.
 Қирқ кунликка ош ва нон,
 Отларга беда ва дон,
 Қўшинларга кийимлар,
 Дори-дармонлар, емлар

Олдириб гўзал Ойгул,
 Яшнаб мисоли бир гул,
 Бахтиёрни Сусамбил
 Юртига кўтариб бош,
 Шу кун берди юртга ош.
 Қўшин бошида ўзи,
 Чарақлаб қора кўзи,
 Мардлар сингари Жамбил
 Томонига бошлаб йўл,
 Тўп бўшатиб жўнади.
 Йўлма-йўл ва кўлма-кўл
 Манзилларда тунади,
 Яна туриб жўнади.
 Гўзал, чаман боғлардан
 Қуш бўлиб учиб ўтди,
 Осмон бўйи тоғлардан
 Бургутдай кўчиб ўтди.
 Қанча қурғоқ чўлларни,
 Дарёларни, кўлларни
 Ўта-ўта охири
 Жамбилга яқин борди.

XX Жамбил хони роҳатда,
 Ишратда, фароғатда
 Яшар экан Жамбилда,
 Не бордир Сусамбилда
 Сира ҳам билмас эди.
 Кеча-кундуз маст эди.
 Ойгулни банду зиндон
 Қилган чоғидан буён
 Хабар олмаган эди,
 Эсга солмаган эди.
 Қул қизини зиндонда

Чириб кетган деб ўйлар
 Ва лекин ҳар замонда
 Ҳуснидан эртақ сўйлар.
 Мақтаб гўзал Ойгулни,
 Қарғарди Дархон қулни.
 Тарлон бўлса Жамбилда
 Минг армон билан дилда,
 Ҳамон қул юрар эди,
 Қаттиқ кун кўрар эди.
 Ойгулнинг аҳволдан,
 Сусамбилнинг ҳолидан
 Хабардор эди ўша.
 Унга қайғу билан зор,
 Юз ҳақорат, минг озор
 Ҳамдам эди ҳамиша,
 Сусамбилга қочмоқни,
 Хонга уруш очмоқни
 У хаёл қилар эди,
 Эл буни билар эди,
 Чорасиз юрар эди.
 Шу чоқ минглаб қўшини
 Билан Ойгул йўл босиб,
 Ухламай куни-туни,
 Ҳар ерга ялов осиб,
 Келар эди дувиллаб,
 Бўрон каби гувиллаб.
 Дарёларнинг устидан
 Учиб ўтганда оти,
 Қушдай сирғаниб сувдан
 Ёзиларди қаноти.
 У тўхтамай йўл босди,
 Ҳув деганда чўл босди,
 Бир оқиб кетиб, келди,

Жамбилга етиб келди.

XXI Яшнаб мисоли бир гул,
 Ер-кўкни овозаси
 Тутиб келганда Ойгул,
 Жамбилнинг дарвозаси
 Очилмади. Шунда ул
 Дарғазаб қилич солди,
 Дарҳол қайтариб олди:
 Қулфлар шарақ-шарақ
 Ўйнаб очилиб кетди,
 Зулфинлар худди тупроқ
 Бўлиб сочилиб кетди.
 Отларнинг туёғида
 Дарвозалар бўлди кул,
 Ҳар тўп қўйган чоғида
 Саройлар қулаб буткул,
 Зўр қўшин кириб борди.
 Савалаб уриб борди.
 Жамбилнинг хон, беклари
 Қуён бўлиб қочдилар.
 Чуқурлар, ғорлар сари
 Қучоғини очдилар.
 Соқчилар золим хонни,
 Бу ажойиб ҳайвонни
 Оғилда ушладилар,
 Ўлгудай муштладилар.
 Рангги бўлса ҳам сомон,
 Паст келмас эди ҳамон.
 Бутун эл қаҳ-қаҳ солди,
 Хон шарманда, уялди.
 Эл туриб шу чоқ: «Ойгул!
 Хонни ўлдир!»—дедилар—

«Бутун юрт ва барча эл
Сендан ушбуни тилар».
Ойгул эл талабини —
Қилиб ўлдирди хонни,
Бу ажойиб ҳайвонни,
Қилич солиб бўғзига,
Қўйиб тўпнинг оғзига
Ўққа қўшиб кўчирди;
Осмонларга учирди
Ва кул қилиб туширди.
Энди эски қул Тарлон,
Ойгулга тўғри келди,
Севинганидан шу он
Оёғига йиқилди.
Ойгул кўтариб олди,
Тарлон кўришиб қолди.

XXII Қул Тарлон шодлигидан
Тўхтолмади йиғидан,
Барча ҳайрон эдилар.
Улар келиб Ойгулга:
«Бизларни Сусамбилга
Олиб кеткин,—дедилар.—
Бу хонлардан куйдик кўп,
Беклардан ўртандик хўп,
Биз Жамбилда турмаймиз,
Бу ерларда юрмаймиз.
Бизни қўш ўз элингга,
Эл бўламиз биз сенга...»
Ойгулга аламини,
Барча чеккан ғамини
Эл айтиб йиғлар эди,
Сел қайтиб йиғлар эди.

Ойгул назар ташлади,
Шундай бир сўз бошлади:
«Золим хон қучди ўлим,
Энди сизга йўқ зулм.
Эл осойиш яшарсиз,
Ва бекойиш яшарсиз.
Сусамбилни қўйинглар
Ва Жамбилни суйинглар,
Сизникидир тупроғи,
Сизники тожу тоғи.
Хон бўлмаса Жамбилда,
Қайғу ҳам бўлмас дилда.
Мана бу ота Тарлон
Ҳаммангизга бош бўлур,
Сизлар учун берар жон,
Ҳар ерда йўлдош бўлур».
Ойгулдан жаҳон-жаҳон
Эл барча рози бўлди,
Қалби шодликка тўлди.
Қирқ кечаю қирқ кундуз,
Барча эркак, хотин-қиз
Ўйнаб байрам этдилар;
Золим хонни йўқотиб,
Қайгуларини отиб,
Муродига етдилар.
Шундан сўнг бизнинг Ойгул,
Яшнаб мисоли бир гул,
Ўз Бахтиёри сари,
Ўз севган ёри сари
Сусамбилга йўл олди.
Эл карнай-сурнай чалиб,
Замбараклар бўшатиб,
Уни узатиб қолди.

